

ZİNCİRLİ MEDRESE

Zincirli
Medrese'nin
kapısı
ve içinden
bir görünüş

tan yapıya girilmektedir. Revak kubbeleri bir taraftan altı adet kesme taş ayak üzerindeki sivri kemerlerle, diğer taraftan medrese odalarının duvarlarıyla taşınmaktadır. Üst örtülerde tuğla malzeme kullanılmış olup medrese hücrelerinin revaka açılan kapılarında zaman içinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Mekânın özgün süslemesi günümüze ulaşmamış, ancak restorasyon esnasında duvarlarda mavi ve kırmızı renkte eski boyama izleriyle bazı yazılar ortaya çıkarılmıştır. Zincirli Medrese, hanlık döneminden Bahçesaray'da ayakta kalabilmiş tek medresedir. *Gülbün-i Hânân*'da medresenin Bahçesaray yakınındaki Ulaklı köyünde 4800 desyatına (1 desyatına = 1,09 hektar) kadar vakif toprağının varlığı kayıtlıdır. 1917 yılına kadar aralıksız eğitim yapılan medresede Gaspıralı İsmâil 1868'de Rusça dersleri vermeye başlamıştır. 1889'da medresenin müderrisliğine getirilen Habîbullah Efendi döneminde medresede bir kütüphane kurulmuş, medrese Gaspıralı'nın başlattığı eğitim reformunda "model yapı" rolü üstlenmiş ve yanında Gaspıralı iki katlı okul binası inşa ettirmiştir. 1917 Bolşevik İhtilâli'nden sonra Zincirli Medrese tıp mektebi olmuş, 1939'da çevresindeki bütün binalarla beraber akıl hastanesi yapılmış, bazı mekânları da depo halinde kullanılmıştır. 1995'te uzun mücadelelerden sonra medresenin idaresi tekrar Kırım Tatarları'na verilmiş, restorasyonu 2009 yılında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın (TİKA) desteğiyle tamamlanmıştır. Zincirli Medrese çevresiyle beraber günümüzde Kırım Tatarları'nın Kırım'daki varlık mücadelesinin önemli bir simgesidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evlîya Çelebi, *Seyahatnâme*, VII, 225-226; Halim Giray, *Gülbün-i Hânân*, İstanbul 1327, s.

16-19; F. Dombrovskiy v.dğr., "Bahçesarayskaya arabaskaya i turetskaya natpisi hanskago dvortsa, meçeti, klatbişca", *Zapiski Odesskago Obşçestva İstorii i Drevnostey*, Odessa 1848, s. 526; A. L. Jacobson, *Srednevekoviy Krim*, Moskva 1964, s. 141-142; Oktay Aslanapa, *Kırım ve Kuzey Azerbaycan'da Türk Eserleri*, İstanbul 1979, s. 15-16; Hakan Kırımlı, *Kırım Tatarlarında Milli Kimlik ve Milli Hareketler (1905-1916)*, Ankara 1996, tür.yer.; C. Krikun, *Pamytniki Krimskotatarskoy Arhitektura*, Simferopol 2001, s. 49-50; Nicole Kançal-Ferrari, *Kırım'dan Kalan Miras: Hansaray*, İstanbul 2005, s. 46-50; a.mlf., "Architectural Monuments of the Period of the Crimean Khanate: State of Research, General Conditions, Problems", *Islamic Art and Architecture in the European Periphery, Crimea, Caucasus and the Volga-Ural Region* (ed. B. Kellner-Heinkele v.dğr.), Wiesbaden 2008, s. 87-88; N. A. Gavrylyuk – A. M. İbragimova, *Tjurbе of Khan Hadzhi Geraja* (2003-2008 arasındaki arkeolojik kazı raporu), Kiev-Zaporozhie 2010; Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu, "Zincirli Medrese'yi Birlikte Kurtaralım", *Emel*, sy. 209, İstanbul 1995, s. 31-32.

NICOLE KAŒAL-FERRARI

ZİNCİRLİKUYU MEZARLIĞI

(bk. ASRÎ MEZARLIK).

ZİNİT

(bk. SÜSLENME).

ZİNKEISEN, Johann Wilhelm
(1803-1863)

Osmanlı tarihine dair
eseriyle tanınan
Alman şarkiyatçı.

12 Nisan 1803'te Altenburg'da doğdu. Yüksek öğrenimine önce Jena ve Göttingen'de ilâhiyat tahsilıyla başladı, ancak Dresden'de doktorasını tarih sahasında

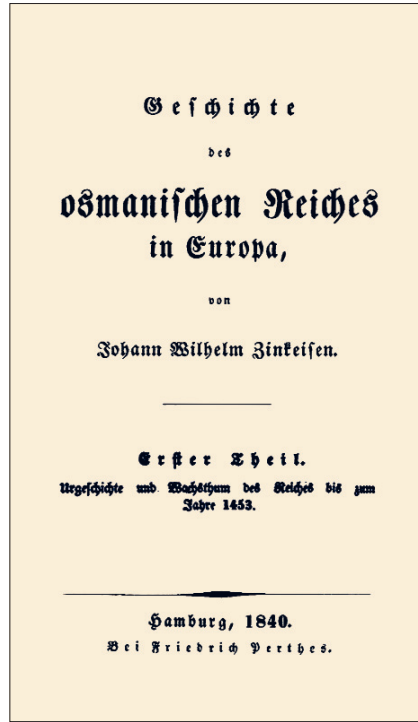
yaptı (1826, *Commentatio historico-critica de Francorum Majore domus*). Ardından Münih'e yerleşti. 1831'de Leipzig'de doçentlik çalışmasını (*Samnitica Dissertatio historico-critica*) bitirerek tarih ve siyasal bilimler alanında üniversite dışından doçent unvanını aldı. Daha sonra Yunan tarihiyle ilgilenmeye başladı. Kadîm zamanlardan Sicilya Kralı Rogers'in Yunanistan seferine kadar gelen (1146) *Yunanistan Tarihi*'nin ilk cildini yayımladı (*Geschichte Griechenlands vom Anfange geschichtlicher Kunde bis auf unsere Tage*, Leipzig 1832). Bunun üzerine Sachsen-Altenburg Dükü Friedrich tarafından profesör unvanıyla ödüllendirildi. Bu çalışmasında Zinkeisen, Mora'da Helen varlığının ortadan kalkıp bunun yerine başta Arnavutlar olmak üzere Slav halklarının iskânıyla etnik yapının tamamen değiştiğini ileri süren Fallmerayer'e karşı çıktı. 1840'ta genelde, İngiliz yazarı Thomas Gordon'un *History of the Greek Revolution* adlı iki ciltlik eserinin (Edinburg-London 1832) tercümesine dayanarak *Yunanistan Tarihi*'nin III ve IV. ciltlerini yayımladı. Eserin, Kapodistrias'ın Yunanistan'a geliştinden Baviera Prensi Otto'nun Yunan kralı olmasına (1835) kadar gelen son kısmı kendi kaleminden çıkmış, XII. yüzyılın ortalarından Yunan isyanına kadar gelen II. cildi ise neşredilmeden kalmıştır.

1832'de, geniş bir Avrupa devletleri tarihi projesiyle yola çıkan ve kendisinin de eski hocalarından olan Arnold Hermann Ludwig Heeren ve Friedrich August Ukert tarafından yapılan bir Osmanlı tarihi yazımıyla ilgili teklifi kabul etti (Zinkeisen, V, s. VI). Yedi cilt halinde yaklaşık 7000 sayfayı bulan bu zorlu iş Zinkeisen'e tarihçiler arasında seçkin bir yer kazandı. Başta Atina Üniversitesi olmak üzere Yunanistan'dan gelen davetleri oralar ilmen semeresiz durumunu göz önüne alarak geri çevirdi. Araştırma amacıyla 1836-1840 yıllarında Paris'te bulundu ve 1839'da burada evlendi. Almanya'daki çeşitli yayın organlarında Versay, Lafayette, Yakobinler ve genelde Fransa hakkında pek çok yazı neşretti; bu arada *Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki Tarihi* (*Geschichte des osmanischen Reiches in Europa* [GOR]) adı altında hazırladığı sipariş eserin ilk cildini 1840'ta Hamburg'da yayımladı. Bu cildin hazırlanışında Paris'teki kütüphanelerin zengin mevcudundan, Bizans tarihçilerinin eserlerinden, ayrıca Venedik elçilerinin raporlarından istifade etti. Zinkeisen Türkçe bilmiyordu. Bu eksikliğini, Türk kaynak eserlerinin Joseph von Hammer'in de

baş kaynağı olan Hoca Sâdeddin'e ait *Tâcü't-tevârih*'in Antoine Galland tarafından yapılan çevirisi gibi az sayıdaki tercüme-lerden (Zinkeisen, I, s. IX) ve Joseph von Hammer'in *Osmanlı Tarihi*'nden telâfi etmek zorunda kaldı. Yunanca ve Latince yanında hemen bütün Avrupa dillerindeki kaynakları rahatlıkla kullanabilen Zinkeisen, Osmanlı Devleti'nin ağırlıklı olarak Avrupa'daki tarihini ele almakla beraber Hammer'in, Osmanlı tarihinin ancak bu devletin kaynaklarının dilini bilenler tarafından yazılabileceğine dair görüşünü haksız çıkardı (Kreiser, s. 31).

Yine 1840 yılı içinde Leopold von Ranke'nin tavsiyesiyle Prusya Hariciye Nezâreti'nden resmî gazetenin (*Staatszeitung*) redaktörlüğünü yapma teklifi aldı, böylece Berlin'e yerleşti. 1843'te gazetenin başka bir kimlik (*Allgemeine Preussische Zeitung*) altında yayımlanmasında da aynı görevi sürdürdü. 1848 Martında diğer Avrupa merkezlerinde olduğu gibi Berlin'de de patlak veren ihtilâl esnasında evini basan ihtilâlcilerin hışmına uğrayınca istifa edip Berlin'den ayrıldı. Ancak mayıs sonunda geri çağırıldı ve yeni kurulan Prusya *Staatsanzeiger* gazetesinin başına geçti. Gazetenin 1851'de yayın hayatını sona erdirmesinin ardından kendisine bağlanan işsizlik parasıyla kalabalık ailesiyle mütevazı bir hayat sürmeye başladı ve ilmî çalışmalarına geri döndü. 1854-1857 arasında Gotha'da her yıl birer tanesi çıkmak üzere Osmanlı tarihinin II, III, IV ve V. ciltlerini yayımladı. Bu arada, 1852 ve 1853'te *Der Jacobiner-Klub: Ein Beitrag zur Geschichte der Parteien und der politischen Sitten im Revolutions-Zeitalter* (Jakobin kulübü) adlı eserlerinin birinci ve ikinci kısımlarını, 1854 yılı içinde ayrıca *Drei Denkschriften über die orientalische Frage von Papst Leo X, König Franz I von Frankreich und Kaiser Maximilian I aus dem Jahre 1517* (1517'deki Şark meselesine dair üç lâyiha) isimli kitabını neşretti.

Zinkeisen, şahsen tanıma fırsatı bulamadığı Joseph von Hammer'e (ö. 1856) eserinin pek çok yerinde kaynak olarak değinir ve önsözlerinde bazı değerlendirmeler yapar. Büyük ustanın eserine saygıyla yaklaşmakla beraber bazı tenkitlerde bulunmaktan da kaçınmaz. Hammer'in eserinin düzensiz olduğunu ve önüne gelen her malzemeyi kullanma alışkanlığı bulunduğunu, "pragmatik tarih yazımı" kaygısı taşımadığını, eserinin bir "bilgi ve malzeme deposu" haline dönüştüğünü, bilgi gösterişi yapan büyük tarihçinin zaman-

Johann Wilhelm Zinkeisen'in *Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa* adlı eserinin I. cildinin kapak sayfası (Hamburg 1840)

la kendi malzemesinin altında ezildiğini ve onu denetleyemez duruma geldiğini ileri sürer (Zinkeisen, V, s. VIII-IX). Zinkeisen tarihsel olayların sebep ve sonuçlarını araştıran, bunlardan bir ders çıkarmaya çalışan pragmatik tarih yazımı usulünden ayrılır; onun pragmatik tarih yazımından anladığı, olayları oluşumlarını gerçeğe uygun biçimde ele alıp kesintisiz anlatmaktır ve bu husus kendi ifadesiyle sabittir (a.g.e., I, s. VIII; Kreiser, s. 31 vd.). Eserinin VI. cildinde Hammer'in on ciltlik eserinin bitiş sınırını (1774) aşan Zinkeisen, kendi eserini Abdülaziz'in tahta çıkışına (1861) kadar getirmeye niyetlenmekle beraber ölümünden kısa bir müddet sonra basılan (Gotha 1863) VII. cilt 1812 Bükreş Antlaşması'yla sona erer.

Müellif Hammer'i kullanırken ihtiyatı elden bırakmaz, onun kayıtlarını tashih ve tâdil edip tamamlama kaygısı taşır; ancak kaynak dili bilmediği için böyle bir tasarrufta bulunması pek mümkün olmaz. Osmanlı kaynaklarını tenkidî tarzda incelemesi ve böylece kullanması söz konusu edilemediğinden bunların mevcut tercüme-lerinden faydalanmaya yönelir. Ancak bunlar da ya yarım veya eksik metinler

halinde neşredilmiştir yahut büyük kısmının tercüme-leri yoktur, olanların da güvenilirliği kesin değildir. Hammer tarafından kullanılan ilk devirlere ait kaynak metinlerin zannedildiğinin aksine pek fazla değer taşımadığı kanaatine ise de (*Geschichte*, I, s. IX; Prokosch, s. 435) yine de bunları kullanır, *Tâcü't-tevârih*'ten iktibaslar yapar (*Geschichte*, I, 416). Öte yandan *Naîmâ Târihi*'nin yetersiz tercümesine itibar etmeyerek eserinin III. cildinde Hammer'in Naîmâ'dan aktardığı bilgileri esas alır. Hammer'in Osmanlı kaynaklarını denetimsiz ve Avrupa kaynaklarıyla karşılaştırmadan kullanmasını eleştiren Zinkeisen, böylece meydana gelen hataların dökümünün müstakil bir kitap hacmine ulaşacağını ileri sürer (*Geschichte*, V, s. VIII). Osmanlı kaynaklarını kullanmayan Zinkeisen'in bu değerlendirmesi hiç şüphesiz önemli bir iddiadır (Prokosch, s. 436).

Zinkeisen'in Osmanlı tarihi kendi ismiyle uyuşmaz. Eser, Osmanlı tarihinden ziyade önde gelen Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'yle olan münasebetlerine dairdir. XII. Karl'ın Büyük Petro ile amansız mücadelesinde (*Geschichte*, IV, 351-378), Napolyon'un imparator olarak tanınması gibi konularda (a.g.e., VII, 361-387, 394) bu anlatım ikinci ve üçüncü devletlerin kendi aralarındaki ilişkilerin ayrıntısına bürünür. Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'ya ayrılan uzun sayfaların da (a.g.e., VII, 163-193) eserin bu anlamda dengesini bozduğu açıktır (Prokosch, s. 436-437). Müellif eserini, genelde yabancı elçilerin raporlarından hareketle kaleme aldığı olayları onların gözyle yazdığı için Osmanlı Devleti'nin gerçek tarihi asgari boyuta indirgenmiş olarak kalır. Zinkeisen'in binlerce sayfa tutan eserinin Osmanlı isimlerinden ziyade yabancı isimlerle dolu olması bu tesbite haklılık kazandırmaktadır. Özellikle bu sebepten ötürü Zinkeisen, Hammer ile beraber okunmalıdır (a.g.e., s. 437).

Müellif Osmanlı tarih yazımını ele alırken, Osmanlı Devleti'nin Avrupa devletler topluluğuyla ilişkileri ve Divân-ı Hümâyûn'un diplomatik konumu ve devletin dâhilî durumu ile bunun siyasete etkileri olarak iki büyük amacı öne çıkarır. Böyle bir eserin zorluklarına dikkat çeker ve buna şimdiye kadar teşebbüs edilmediğini vurgular. I. cilt en eski tarihte İstanbul'un fethine kadar gelir ve hristiyan-Avrupa'nın içinde bulunduğu durumun Osmanlı yayılmasında önemli ölçüde yönlendirici bir etki icra ettiği gösterilmeye çalışılır.

ZINKEISEN, Johann Wilhelm

Bu anlamda Zinkeisen, Osmanlı tarih yazımının Avrupa'dan bağımsız biçimde ele alınmasının mümkün olmadığı düşüncesindedir. I. cildin önsözünden, üstlendiği işin zorluğunun idrakî içinde bulunduğu anlaşılır. Zorlukların öncelikle malzeme tedariğinde ortaya çıktığını, tarihini yazmayı deneyeceği toplumun fikrî ve mânevî dünyasına girmenin gerekliliğini dile getirir. Osmanlı tarihinin yazılmasının Avrupa devletlerinden birinin tarihini yazmaya benzediğini söyler. Bu ilk cildin yalnızca kendi çalışmaları ve araştırmalarının mahsulü olduğunu özellikle vurgular. Türkçe yazmalar ve kaynaklar için Hammer'e dayandığını, Osmanlılar'ın ilk dönemleri için bu tür yerli kaynakların zannedildiği kadar önem taşımadığını belirtir; matbu veya gayri matbu Avrupa kaynaklarının bu sahaya çok daha etkili katkılar sağladığını ifade eder. Bu beyanıyla Zinkeisen'in, yerli kaynaklar kullanılmadan Osmanlı tarihinin yazılmayacağı görüşünü ileri süren Hammer'e dolaylı bir cevap verdiği düşünülebilir bu iddiasında pek de haksız olmadığı açıktır. Konunun bu bağlamı, Türk Tarih Kurumu tarafından Osmanlı tarihi yazma görevinin yabancı dil bilmeyen bir tarihçiye havale edilmesinin isabetsizliğini açıkça dile getirmiş olan, Şark'ın ve Garp'ın pek çok önemli kaynak dillerine vâkıf bir büyük tarihçinin itirazını hatırlatmaktadır. Akdes Nimet Kurat, bir dünya tarihi çerçevesinde Osmanlı tarihi yazımı görevinin İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya verilmesine bu gerekçeyle karşı çıkmaktaydı.

Zinkeisen, eserinin on dört yıl aradan sonra çıkan II. cildinin önsözünü 1854 Nisan ayı sonunda Berlin'de yazdı. Devletin yükselme dönemine rastlayan bu cildin de Osmanlı divanının Avrupa devletleriyle diplomatik ilişkileri boyutunda ele alındığı vurgulanır. Hıristiyan Avrupa'nın Osmanlılar karşısındaki perişanlığı, kendi içlerindeki bölünmüşlük ve mücadelenin bu devletin Avrupa istikametinde gösterdiği gelişmenin sebebi olarak öne çıkarılır. Müellif, II. cildin önsözünde Paris'te inceleme fırsatı bulduğu yazma eserler ve belge külliyyatı üzerinde durur. İstanbul, Roma, Venedik kaynaklı olayların önemini vurgular. 1855 tarihli III. ciltte, 1856 tarihli IV., 1857 tarihli V. ve 1859 tarihli VI. ciltlere yazdığı önsözlerde kullandığı kaynakları tanıtmaya devam eder; VI. ciltte, Berlin Kraliyet Kütüphanesi ve Prusya Mahrem Arşivi malzemelerinin kaynaklar arasında yer aldığını belirtir.

Diğer bir Osmanlı tarihçisi olan Nicolae Iorga (Jorga), kendi eserinin ilk üç cildine

yapılan eleştirilerin acısını âdeta Zinkeisen'den çıkartmak istercesine onu Türkçe bilmediğinden ötürü tenkit eder, halbuki aynı şey kendisi için de geçerlidir. Iorga'nın Zinkeisen'in Osmanlı teşkilât tarihini ele alan III. cildine yaptığı eleştirilerin, bu ciltte siyasal ve toplumsal anlatıma yer verilmediğine ve bu açıdan bir Osmanlı tarihi sayılmayacağına dair olan iddiası (*Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I, 37-38) tartışmaya açık olmakla beraber bu cildin eserinin en değerli kısmını teşkil ettiği muhakkaktır. Burada devlet teşkilâtına dair verilen bilgiler Hammer'dekilerden çok daha kapsamlı, tertipli ve faydalıdır (Prokosch, s. 440-441). Zinkeisen, eserinin VII. cildine yazdığı Ekim 1862 tarihli önsözde Osmanlı-Rus-İngiliz münasebetlerine dair yeni bazı kaynaklara değinir. Abdülaziz'in tahta çıkışına kadar (1861) gelecek olan VIII. cildin kısa zaman içinde hazırlanacağına işaret eden Zinkeisen'in bu tasavvuru 5 Ocak 1863'teki ölümüyle sonuçsuz kalmıştır. *Yunanistan Tarihi* kısa zamanda unutulmaya terk edilen Zinkeisen'in yakın zamanlarda tıpkı basımları yapılan ve Türkçe'ye de çevrilen *Osmanlı Tarihi* ile (I-VII, İstanbul 2011) yaşamakta olduğu muhakkaktır.

BİBLİYOGRAFYA :

Zinkeisen, *Geschichte*, I, s. VIII, IX, 416; IV, 351-378; V, s. VI, VIII-IX; VII, 163-193, 361-387, 394; E. Friedlaender, "Johann Wilhelm Zinkeisen", *Allgemeine Deutsche Biographie*, Leipzig 1900, XLV, 331-334; H. J. Kornrumpf, "Johann Wilhelm Zinkeisen", *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas* (ed. M. Bernath - F. v. Schroeder), München 1981, IV, 490-492; K. Kreiser, "Clio's Poor Relation: Betrachtungen zur osmanischen Historiographie von Hammer-Purgstall bis Stanford Shaw", *Das Osmanische Reich und Europa 1683 bis 1789: Konflikt, Entspannung und Austausch* (ed. G. Heiss - G. Klingenstein), Wien 1983, s. 24-43; N. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (trc. Nilüfer Epçeli), İstanbul 2005, I, 37-38; E. Prokosch, "Johann Wilhelm Zinkeisen's 'Geschichte des osmanischen Reiches in Europa'", *Österreichische Osthefte*, III, Wien 2004, s. 433-451.

KEMAL BEYDİLLİ

ZİNNİRE er-RÛMİYYE

(زینرة الرومية)

Mevlâtü Ebî Bekr Zinnîre er-Rûmiyye

Kadın sahabî.

Abdüddâr veya Mahzûmoğulları'ndan birine ait Rum asıllı bir câriye olup ilk müslümanlardandır. Zinnîre (çakıl taşı) ismi bazı kaynaklarda Zenbere şeklinde kaydedil-

miştir. Mekke'de kendisini koruyacak bir hâmisi bulunmadığından müşriklerce hor ve zayıf görülüp ezildikleri için Hz. Ebû Bekir'in onlardan satın alıp âzat ettiği yedi "müstaz'af"tan biridir (diğerleri Bilâl-i Habeşî, Âmir b. Führeyre, Ümmü Ubeyy, Nehdiye ve onun kızı ile Benî Amr b. Müemmil'e ait bir câriyedir). Bu sebeple de "Mevlâtü Ebî Bekr" olarak anılır. Zinnîre, Ebû Cehil'in ve o sırada henüz İslâmiyet'i kabul etmemiş olan Ömer b. Hattâb gibi şahısların eziyetlerine mâruz kalyordu. Hassân b. Sâbit'in İslâm'a girmeden önce geldiği Mekke'de Ömer b. Hattâb'ın Zinnîre'yi ve diğer müslüman köleleri dayak atmaktan usanınca ya kadar dövdüğüne şahit olduğu zikredilmektedir (İbn Hişâm, I, 319; İbn Hacer, IV, 312). Hz. Ebû Bekir, Zinnîre'yi ve onun gibi eziyet gören diğer köleleri satın alıp âzat edince babası Ebû Kuhâfe kendisine, zayıf ve güçsüz köleler yerine sağlam ve güçlü köleleri satın alıp âzat etmesini tavsiye etmiş ve zor durumda kaldığında bu kişilerden yardım alabileceğini söylemiş, Hz. Ebû Bekir de onları çalıştırmak üzere değil Allah rızası için âzat ettiğini belirtmiştir. Birçok müfessir tarafından Ebû Bekir hakkında nâzil olduğu kabul edilen, "Artık kim cömert davranır, günah işlemekten sakınırsa, en güzele de inanırsa biz onun için rahatlık ve mutluluk yolunu kolaylaştırırız" meâlindeki âyetler (el-Leyl 92/5-7) bu hadise üzerine inmiştir (Kurtubî, XX, 82-83). Zinnîre âzat edildikten kısa bir süre sonra gözlerinden rahatsızlanıp geçici bir körlük yaşadı. Bunu öğrenen müşrikler, "Lât ve Uzzâ'yı inkâr ettiği için onlar tarafından kör edildi" deyince Zinnîre müşriklerin yanıldığını, putların kendilerine ibadet edenlerden haberi bile olmadığını, onların kimseye ne fayda ne de zarar verebileceğini söyledi, hastalığının Allah'tan geldiğini ifade ederek durumunu O'na havale etti. Ertesi gün iyileşmesine rağmen inanmamakta ısrar eden müşrikler bu durumu Resûl-i Ekrem'in bir büyü-sü olarak yorumlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İshak, *es-Sîre*, s. 169-172; İbn Hişâm, *es-Sîre* (nşr. Mustafa es-Sekkâ v. dğr.), Beyrut, ts. (Dâru İhyâ'it-türâsî'l-Arabî), I, 317-319; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 255-256; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), IV, 1849; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), XXX, 67-68; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, VII, 123; Kurtubî, *el-Câmi'*, XX, 82-83; İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 311-312; Mustafa Fayda, "Ebû Bekir", *Dîa*, X, 102.

HALİT ÖZKAN